

Darvas-Kozma József

A SZÓRVÁNYKÉRDÉS A GYULAFEHÉRVÁRI ÉRSEKSÉG SZEMSZÖGÉBŐL

Az Erdélyi püspökséget 1009-ben Szent István király alapította. A 14. század elején az Erdélyi (gyulafehérvári) püspökségnek 1100 plébániája volt. A 16. század végén 48 plébániája maradt, ahol 24 pap tevékenykedett.

Az 1848-as egyházi Schematismus szerint

1541 helységben 236 455 hívő élt.

208 plébánia, 83 filia, ahol templom, kápolna és imaház áll a hívek rendelkezésére.

1250 szórványhelységben ezek hiányoznak.

474 pap végezte szolgálatát, + a szerzetesrendek.

Plébánián 179 160 lélek élt.

Filiában és szórványban 57 295 lélek.

Összesen: 236 455 lélek.

Az 1913-as egyházi Évkönyvadatai szerint

1811 helységben 378 834 hívő élt.

239 plébánia, 1572 filia és szórvány volt.

Plébánián élt 304 022 hívő.

Szórványban 74 812 hívő.

230 pap és 96 szerzetes pap dolgozott. (piaristák 1 házzal, minoriták 4 házzal, ferencesek 15 házzal, örmény mechitaristák 1 házzal)

Anői rendekben 337 nővér volt.

Összesen: 378 834 hívő.

Az 1986-os Gyulafehérvári Püspökség Név- és címtára alapján

228 plébánia mellett,

40 betöltetlen plébánia volt.

Szórvány és filia: 289 aktív pap.

Hívek száma kb. 550 000-600 000.

A Temesvári, Nagyváradi és Szatmári római katolikus egyházmegyében a hívek száma 1986-ban *kb. 395 000*.

Temesváriban 160 000.

Szatmáriban 115 000.

Nagyváradiban 120 000.

Az erdélyi református egyház adatai 1986-ban

Kolozsvári kerület 8 egyházmegyéjében:

462 mater,

137 filia.

715 templom,

444 lelkész.

Kb. 407 000 hívővel.

Nagyvárad kerület 5 egyházmegyéjében:

237 mater,

254 lelkész.

kb. 300 000 hívővel.

Unitárius, magyarevangélikus hívekszáma: *kb. 120 000*.

1986-ban az erdélyi magyarok felekezeti létszáma: *kb. 1 | 800 000*.

A 2004-es *Gyulafehérvári Érsekség Név- és címtára* szerint

231 betöltött plébánia

55 betöltetlen plébánia,

370 filia kápolnával. Szórvány:-

312 aktív pappal.

Hívek száma kb. 480 000.

Az Erdélyi érsekség szórvány-plébániáiról

A nagy távolságok, kevés lélekszám, felekezeti, nemzeti kisebbségi sors, erőn felüli anyagi terhek, szegénység miatt a hívek hozzájárulása + persely + helyi jövedelem olyan alacsony, hogy 23 plébánián az évi bevétel összege a 265 000 HUF alatt van (50 millió régi lej). 37 olyan plébániánk van, ahol az évi bevétel nem éri el a 450 000 HUF-ot.

A 2004. évi zárszámadási adatok, tények segítenek, hogy valós képet alkossunk bármely plébánia anyagi helyzetéről, rászorultságáról. A mai árak szerint egy plébá-

nia minimális, fenntartható működtetéséhez legalább egymillió HUF-ra lenne szükség. Az említett 60 plébánián kívül még 30 olyan plébánia van, ahonnan számos filiát látnak el. E plébániák csak útiköltség címen kapnak némi támogatást.

1. táblázat. Diaszpóra plébániák. 2005. március 16.

	Plébánia	Plébános	Máterlélekszáma	Ellátja / Filia	Lélekszám	Összesen	Kategória
1.	Brád	András József	135	Királybánya	–	–	I.
2.	Szentágota	Adorján Gábor	161	–	–	–	I.
3.	Feketehalom	Muresán Márton	161	Vidombák	183	794	I.
4.	Illyefalva	Kacsó Sándor	333	Sepsiszentkirály	135	468	I.
5.	Miklósvár	Szabó Ákos	351	Ürmös stb.	172	523	I.
6.	S-sztyörgy IV.	Márkus András	5000	cigány	–	–	I.
7.	Szentivánlab	Nagy LászlóEörs	397	Maksa	104	501	I.
8.	Uzon	Albert Imre	345	Kökös	208	553	I.
9.	Málnásfürdő	Kopácsi Ferenc	137	Zalán		650	I.
10.	Futásfalva	Tifán Lajos	315	Ikafalva	85	400	I.
11.	Futásfalva	Vitus Lajos	472	Petőfalva, Szörcese		543	I.
12.	Kolozs	Márton Gábor B.	169	Katona	600	769	I.
13.	Kolozs	Borka Ernő	630	Felsőkapnik	1021	1651	I.
14.	Kolozs	Horháth István	240	Maroscesztve	40	280	I.
15.	Kolozs	Hatos Mihály	100	Alsójára stb.	203	328	I.
16.	Bordos Kolozs	Sándor Dénes	250	Gyulakuta, Csöb	319	498	I.
17.	Ákosfalva	Máté Ferenc ifj.	202	Backamadaras	70	320	I.
18.	Marosjára	Gábos Zoltán	78	Körtvélyfája	130	208	I.
19.	Nyárádselye	Nagy László ifj.	193	Nyárádmagyarós	64	193	I.
20.	Sztháromság	Balogh Andor	361	Bede stb.	92	452	I.
21.	G-mesterháza	Orbán László ifj.	246	Palotailva stb.	230	495	I.
22.	Atyha	Péter Sándor	260	Etéd	90	350	I.
23.	Hkarácsonyf	Mihály József	153	Homoródalmás	274	623	I.
24.	Pálpataka	Bordi János	335	Szencsed	223	558	I.
25.	Kóstelek	Salamon Antal	25550	M-csügés	115	370	I.
26.	Alvinc	Ferencz István	300	Kudzsir	300	350	II.
27.	Borbánd	Ferenczi Sándor	395	Marosszentimre	10	310	II.
28.	Tür	Tankó Szilveszter	300	Balászfalva	310	724	II.
29.	Kudzsir	Fáj Leó Lóránd	400	Lásd Alvinc	–	–	II.
30.	Lónyai telep	Kedves Tibor	400	Petrilla	1040	1440	II.
31.	Pusztakalán	Köllő Tibor	671	Sztrigyszentgyörgy	183	906	II.
32.	N-szeben 2.	Pál VilmosBarna	475	Vizakna	52	538	II.
33.	Kiskapus	Varga Vince	392	Mikeszásza stb.	104	532	II.

	Plébánia	Plébános	Máter- lélek- száma	Ellátja / Filia	Lélek- szám	Össze- sen	Kate- gória
34.	Barót	Tóth József	2111	Köpec stb.	544	2655	II.
35.	Kóhalom	Jakab Lajos	250	Sz-daróc stb.	–	–	II.
36.	Zernyest	Biró József	432	Barcarozsnyó	375	817	II.
37.	K-martonos	Bakos Balázs	682	–	–	–	II.
38.	Bonchida	Szakács Endre	66	Válaszút	17	76	II.
39.	Tordatúr	Kádár István	75	Sinfalva	100	175	II.
40.	Erzsébetbánya	Jenei János	1115	Kohóvölgy	316	1471	II.
41.	Óradna	Kovács Attila	853	Borberek, Naszód	350	1203	II.
42.	Szék	Küsmödi Attila	230				II.
43.	Vice	Lőrinczi Károly	341	Apanagyfalva	25	374	II.
44.	Magyarláros	Szemák Ferenc	373	Oláhláros stb.	210	583	II.
45.	A-gyéres	Balázs Gyula	280	Aranyosegerbegy	20	300	II.
46.	D-sztrárton	Csala László	680	Ádámos	32	716	II.
47.	Egrestő	Balázs Ferenc	143	Szentdemeter	495	638	II.
48.	M-zsákod	Bene Gábor	160	Székelyvécke	512	672	II.
49.	Szőkefalva	György István	211	Abosf., Mikef. stb.	–	–	II.
50.	Bátos	Lukács János	300	Vajola, Dextrád	205	505	II.
51.	Deményháza	Rózsa Gáspár	220	Buzaháza	30	250	II.
52.	Mezőbánd	Szénégető István	72	Marosvásárhely VI.	395	467	II.
53.	Ny-szereda	Szöcs Béla	311	Nyárádszentanna	69	640	II.
54.	Nyárádtő	Baróti Csaba	210	Maroskeresztúr	463	740	II.
55.	Székelykál	Opra István	216	Iszló	261	483	II.
56.	Teke	Pakó Benedek	105	Mezőerked	172	334	II.
57.	Radnót	Balázs Imre	275	Maroscsapó	45	332	II.
58.	Erdősztyörgy	Sebestyén Péter	333	Hármasfalu	78	449	II.
59.	Sz-keresztúr	Portik H. Kelemen	1026	Nagygalambfalva	100	1336	II.
60.	Bögöz	Boros László	88	Kányád stb.			II.
61.	Magyarigen	Gál Alajos	13	Gyulaféhevár	806	819	útiköltség
62.	Tővis	Barth Ottó	86	Nagyenyed	295	381	útiköltség
63.	Verespatak	Lukács Róbert	140	Abrudbánya, Aranyosbány	49	189	útiköltség
64.	Zalatna	László Szabolcs	65	–	–	–	útiköltség
65.	Marosillye	Bartalis Árpád J.	25	Déva	2200	2225	útiköltség
66.	Cserna+úr	Tóth János	720	Piski stb.	–	–	útiköltség
67.	Nagyág	Kovács Csaba	18	Dévai Ferencesek	–	–	útiköltség
68.	Hátszeg	Köllő Tibor		Lásd 18	–	–	útiköltség
69.	Bólya	Varga Vince	106	Kiskapus	–	–	útiköltség
70.	Erzsébetváros	Tófalvi Géza	160	Segesvár	1600		útiköltség
71.	K-sárfalva	György Ignác		Kézdiszászfalu	–	–	útiköltség
72.	Esztelnek	Sándor József	820	Kurtapatak	276	1096	útiköltség

	Plébánia	Plébános	Máterlélekszáma	Ellátja / Filia	Lélekszám	Összesen	Kategória
73.	Mócs	Márton Gábor B.	30	Kolozs	600		útiköltség
74.	Jegyénye	Mátyás Károly	548	–	–	–	útiköltség
75.	Kerelősztpál	Bertalan László	881	Marosugra	136	1030	útiköltség
76.	G-szentimre	Pakó Benedek	165	Szászrégen	3800	3965	útiköltség
77.	Jobbányfalva	Sófálvi János	326	Székelysárd	66	392	útiköltség
78.	Nykőszvényes	Csíki Dénes	690	Mikháza	–	–	útiköltség
79.	Gy-békás	Hajdó István	19	Gyergyószentmiklós		15243	útiköltség
80.	Gy-hodos	Andorkó Sándor	802	Galócás	458	1311	útiköltség

Aszórványok jellemzése:

- a hívek csekély száma mellett, lelki-kulturális-anyagi erő, pap és szakemberek hiányában képtelen az önszerveződésre és a fennmaradásra,
- nincs tanterem, „hol a tanító nyíló ajakán az ige-virág magyarul terem" (Reményik S.). Nincs mód az új nemzedék anyanyelvi nevelésére, enélkül pedig a gyors és teljes beolvadás fenyegeti
- iszonyatos szegénységben élnek, ráadásul a kisebbségi sors tudata is nyomasztó, sorvasztó. Egy évszázada az a bizonyos „átkozott háromszög”: az otthon nyomortanyája, a munkahely bizonytalansága és a kocsma emészti fel a szórvány életerejét,
- megélhetésük bizonytalan. A gazdaság-szervezésben sem kaptak tanácsot, javaikból idegenek kiforgatták, és nincs olyan társadalmi fórum, amely képviselné, megvédené érdekeiket. Mindez felgyorsította az átalakuló gazdaságban és társadalomban való további lemaradásukat,
- nem részesülnek közvetlen lelki gondozásban (többnyire nincs helyben lakó lelkipásztor),
- az elmaradt anyaországi támogatás fokozta elbizonytalanodásukat.

Amit a szórványban dolgozó lelkipásztornak tennie kell

Főegyházmegyénk így rendelkezik a *Zsinati Könyv*

57. pontjában: A lelkipásztori kisegítők foglalkozzanak kollégiumokban is a szórványban élő gyermekekkel, ezzel segítve őket hatékony tanulásukban, a társadalomban való eligazodásban, pályaválasztásban és helyben maradásra ösztönözzék, látogassák a családokat, vegyenek részt a problémák megoldásában.

58. A népfőiskolai tevékenységet, az igazi népművelést, a hagyományörző programokat fel kell éleszteni, hogy a szórványbeli „ifjú tudjon magának nemes eszményeket kitűzni, és azokért egy egész életen át lelkesedjék és dolgozzék. ...Minden

nép annyit ér, amennyi értéket saját magából ki tud termelni. S addig él, amíg életét a saját erejével tudja táplálni” (Márton Áron). A jövőben a különböző szolgálatok összehangolására lesz szükség.

59. A szórványközösségben a legfontosabb lelkipásztori eszköz a jelenlét. A papok és a lelkipásztori kiségitők jelenlétükkel és munkájukkal szolgálják a nép megmaradását és kibontakozását. A lelkipásztoroknak látniuk kell környezetük küzdelmeit, sérelmeit, gondjait, és segíteniük kell a helyi társadalom gazdasági-kulturális életének szervezésében. Figyelniük kell a tisztességes kenyérkeresetre, az emberi kapcsolatokra, értékekre, de a személyes sérülésekre és krízisekre is. Mindebben nagy szükség van a problémák megoldásában segítő imaéletre. Csak azokat lehet lelkipásztori kiségitőként (lektorokként, akolitusokként és licenciátusokként), hitoktatóként alkalmazni, akiknek az élete a társadalmi, emberi, lelkeségi alapokra épül.

Válaszkeresés

1. Milyen a szórványban élő hívek identitása?

A szórványban élők identitása vegyes, hígult, bizonytalan és sok esetben mellékes. Ők elsősorban emberek. A nemzetiség nemegyszer inkább akadály a megélhetésben (munkahely, elhelyezkedés, anyanyelvhasználat). A módos családoknak, akik nem függenek idegen munkaadótól és gyakorló keresztények, töretlen a magyarságtudatuk. Ott nincs lelki-szellemi gerincroppantás, ezért gyerekeiket magyarnak nevelik. Az identitástudatukat a magyar egyházak táplálják. Ahol az egyház bármilyen formában jelen van, ott még parázslék az identitástudat, de az áldozatot kevesen vállalják. Ahol többen vannak, ott a lelkiekért még valamit áldoznak, de már ott is húzódoznak. Mindaz, ami jó vagy rossz történik az anyaországban az a határon túliak identitására, tömbre és szórványra kihatással van. Ha valami rosszul megy, az olyan, mint „krach” a tőzsdén. A szórványban nagyon régi és fenyegető, vészesen negatív előjelű egyirányú folyamatról van szó, akár a csángóknál, amit valamelyest lehet ugyan lassítani, demegállítani nem.

2. Milyen szórványstratégiát, regionális fejlesztést, felnőttképzést, oktatást, nyelvpolitikát képzelsz el?

Több helyt is próbálkoztak iskolaközponttal (Dél-Erdélyben, Mezőségen, Beszterce környékén, Maros-mentén, Szászföldön stb.). Napirenden van az iskolák megszűnése. Gyermekhiány miatt most kerültek veszélybe. A tanítók még állást kapnak valahol, vagy nyugdíjba mennek, de a lelkipásztornak ott kell maradnia. Most kell az iskolafenntartásra a segítség. Például Nagyszében 2007-ben EU kulturális fővárosa lesz. Ott most kellene a magyar iskoláért valamit tennie az anyaországnak. A megszűnő

vagy megszűnt falusi iskolák tanulóit kellene iskolabusszal a szomszéd falu magyar iskolájába szállítani, hogy a dominó-effektust ki lehessen védeni. Vannak helyek, ahol demográfiai hullámvölgy miatt (2. világháború okozta következmény) kevés a gyereklétszám, de 4-5 év múlva ismét helyrebillen a mérleg. Iskolabusz működtetésével kellene az ilyen „átvészelést” segíteni. Sürgetni kell az egyházi épületek visszaadását és az új tanügyi törvényt (állami, magán és felekezeti). A visszakapott egyházi épületeket 2-3 év múlva lehet használni. Egyházi (magán) óvodát beindítani és kollégiummal, iskolaházzal (szegény vagy sokgyerekes családok esetében is - Bőjte Csaba és mások próbálkozása), lehetne folytatni iskolával.

Az identitást megőrző, erősítő, irodalmunkat, kultúránkat, történelmünket megismertető és megszerettető, értékeinket felmutató rendezvényeket bevinni a templomba vagy a templom köré (koncertek, történelmi vetélkedők, könyvbemutatók stb.). Leginkább a népfőiskolai mozgalmat kell újraindítani. A főiskolai és egyetemi hallgatótságot kellene ilyen irányba indítani. A két világháború között az erdélyi magyarság újraszerveződése a népfőiskolai mozgalomnak lett a gyümölcse. Például 1931. július folyamán a csíki és a gyergyói falvakat végiglátogatták a Katolikus Népszövetség Főiskolai és Egyetemi Szakosztálya szervezésében a Kolozsvárt tanuló diákok. Nyári programjuk alatt naponta két helységben léptek fel. Gazdasági és műkedvelői előadást tartottak, melyen a helybéli fiatalok egyfelvonásossal vagy tánccal léptek fel. Egyszerűen kedvet csináltak az önszerveződéshez, és így rázták fel a falvak népét.

3. Milyen megoldások, intézmények, civil szerveződések működnek jól az identitás-megőrzés területén, illetve melyeket nem használunk megfelelő hatékonysággal?

Mára már a nagyvárosok is elszórványosodtak. Kolozsvár is szórvány lett, árnyéka hajdani „kincses” önmagának. Ennek ellenére kéznél vannak az identitást megőrizni segítő eszközök, élhetnek is azokkal az ott lakók. A magyar iskola iránti igényt kell felkelteni (például Kajántó). Ott, ahol iskola van, nem elég hatékony az iskolai nevelés, a pedagógusok információátadók csupán! (A sok tantárgy tanításával, úgy tűnik, mintha ezt tudatosan tenné az állam). Az iskolában nincs már példaadás, öntudatra nevelés, jellemnevelés. Hagyományőrző táborokat, táncházakat, találkozókat stb. kellszervezni a szórvány számára.

4. Melyek lehetnek azok az intézmények, finanszírozási formák és kisebbségi közösségépítő stratégiák, amelyek megerősíthetik a határon túli magyar közösségek identitását, javítják versenypozícióikat, s összhangba hozhatók a többségi társadalom elvárásaival?

Háromszáz évvel ezelőtt megírta a magyar származású cseh pedagógus, a Rákócziak nevelője, Comenius: „nem az anyanyelven kezdeni a tanítást olyasmi, mintha lovagolni tanítanók a gyermeket, mielőtt az megtanulna jární”. A történelmi egyházakat

kellene megerősíteni, és támogatni az önazonosság megőrzését szolgáló iskolák működtetésében és indításában. Megéri, mert a határon túli magyar, különösen a szórványban élő magyar „egy erővel” magyar és keresztény.

A pályázati rendszer alig működik. Elég szomorú, hogy csak akkor élheti meg egy kis közösség a magyarságát, akkor szervezhet valamit, ha megengedik, és ha pénzt koldul rá. Ez megalázó. A szervezők inkább félreállnak, begubóznak és interneteznek, minthogy a közösséghez tartozást ápolnák. Az oktatás terén a többségi társadalom azt várja el, hogy hozzájuk simuljanak, adják fel önmagukat, szívódjanak fel. Addig is legyen „magyarul beszélő” jó román. A többséget csak magyar tőkével lehet kezelni.

5. Túl kell-e, túl lehet-e lépni a „templom és iskola” identitásőrző szerepén? Nincsenek-etúlságosan romantikus képzeteink a szórványról?

Ha a család, a templom és iskola teszi a dolgát, akkor jó úton járunk. A templomot nem lehet túllépni, az szokta túlélni híveit. Ahol nincs iskola, de van templom, az megtartja egy ideig a magyarságot. Viszont a templomnak is lecsökkent az identitás-megőrző szerepe, nem olyan, mint a múltban volt, amikor „templom és iskola” mentsvárnak, oxigéntnyújtó intézménynek bizonyult. Ma pénz az úr!

Amíg magas rangú vezetőink erkölcsi szinten nem mutatnak korrektségben, becsületességben, a nemzet iránti elkötelezettségben példát, addig hiábavaló minden stratégia. Ha nincs vezér, akire bátran fel lehet nézni, akkor a „Kárpát-medencei közlegény”, azaz a határon túli magyar előbb a szórványban, majd a tömbben is felszívódik, dezertál.

A szülők is azzal biztatják már gyerekeiket: „mi úgy sem kellettünk, menj, próbálj szerencsét külföldön. Fő, hogy neked jobb sorsod legyen, mint nekünk. Aki utánunk jön, legyen az akár román, beteszi majd az ajtót.”

Az elvándorlás, a vegyes házasságok, a nyelvi romlás és asszimiláció annyira meggyengítik a szórványban élő magyart, hogy a következő nemzedéknél csak a neve lesz magyar.

6. Miben segíthet Magyarország, s mit kell önállóan végiggondolni?

Szokták mondani, hogy sok út van, csak éppen kiút nincs. Magyarország abban segítsen először, hogy viseltessék nevéhez híven anyanemzetként. Magyarország vezetői legyenek jellemek, akikre bizalommal tekinthessenek a határon túli magyarok. Magyarország ne szívja el, ne csalogassa be a határon túli magyarokat, hanem viseljen felelősséget értük. Anyagiakkal is támogassa történelmi egyházainkat. A végvárak megvannak, az átjárhatóság előtt már nincsen akadály. Csak egy nagy szív és egy nagy cél kell. Ki mutatja fel? Az „anyaország” számára továbbra is maradnia kell a feladatnak, hogy segítségére siessen a valamilyen formában „garanciát” is adni tudóknak. E tekintetben, tetszik vagy nem, léteznie kell valamilyen „szűrőrendszer-

nek”. 2007-ben Nagyszeben az EU kulturális fővárosa. A Köztársasági Elnök urat tisztelettel kérjük, hogy az ezer éves magyar múlt jogán, látogasson el Nagyszebenbe, és ott méltóztassék találkozni a magyar történelmi egyházak püspökeivel és az erdélyi magyarságpolitikai képviselőivel.